

VIII. Polityka w zakresie ochrony środowiska kulturowego

Polityka przestrzenna w zakresie ochrony środowiska kulturowego, podporządkowana być musi wymogom ochrony konserwatorskiej, wynikającym z decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Suwałkach z 1979 r. w sprawie *ustanowienia stref ochrony konserwatorskiej w obszarze śródmiejskim w sprawie wpisania do rejestru zabytków KL.WKZ 534/31/d/79 z 15 maja 1979 r. układu urbanistycznego miasta Suwałk, znajdującego się między rzeką Czarną Hańczą, a ulicami Czerwony Sztandar (obecnie Zacisze), Marksa (obecnie Gen. Wł. Sikorskiego) i 1-go Maja oraz ustanowienia w tej decyzji strefy ochrony konserwatorskiej w obszarze śródmiejskim.*

~~W strefie „A” obowiązuje~~ *W strefie tej obowiązuje* priorytet wymagań konserwatorskich, a historyczna zabudowa podlega bezwzględnemu zachowaniu. Zachowaniu podlegają: układ ulic w istniejących liniach regulacyjnych oraz linie zabudowy wyznaczone zabytkowymi budynkami, podziały własnościowe zastrzeżone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, budynki zabytkowe i ich usytuowanie, historyczne zasady zabudowy pierzei.

Do konserwatorskich postulatów w tej strefie zalicza się:

- zachowanie dotychczasowej funkcji wiodącej, jak mieszkalnictwo, kultura, handel gastronomia, nieuciążliwe rzemiosło, obsługa turystyki, w tym hotele oraz administracja, przy czym powinno dążyć się do lokalizacji usług o znaczeniu ogólnomiejskim, a w odniesieniu do turystyki o standardzie krajowym i międzynarodowym.
- proponuje się wyłączenie z ruchu tranzytowego i transportowego, ze względu na ogromną jego uciążliwość, ulicę Kościuszki i w miarę możliwości, o ile uda się zapewnić odpowiednią ilość połączeń drogowych wokół tej ulicy, dążyć do wyłączenia ruchu kołowego przynajmniej na czas weekendów i przeznaczyć całą długość ulicy lub jej części na pasaż pieszy z licznymi kawiarenkami i galeriami. Ze względu na brak klasycznego rynku w Suwałkach ulica Kościuszki mogłaby spełniać rolę centrum kulturalnego, gdzie przy nastrojowym podświetleniu zabytkowej struktury w kameralnych kawiarenkach i innych urządzeniach gastronomicznych mogłoby się rozwijać życie kulturalne w postaci koncertów i widowisk artystycznych.
- postulaty konserwatorskie zalecają przystosowanie zabudowy do współczesnych wymogów życia przy dążeniu do sytuowania w parterach budynków murowanych zlokalizowanych wokół głównego traktu, jakim jest ulica Kościuszki, funkcji usługowych jak: handel, gastronomia, rzemiosło i nieuciążliwe usługi rzemieślnicze, a piętra budynków o charakterze mieszkalnym zaleca się przeznaczyć na cele mieszkaniowe.
- w budynkach o charakterze reprezentacyjnym (posiadających duże walory architektoniczne) zaleca się lokalizować funkcje o wysokiej randze usługowej dla miasta lub województwa.
- w miejsce plomb w zabudowie istniejącej i na jej zapleczu dopuszcza się nową zabudowę w celu poprawy stanu zagospodarowania bez naruszenia struktury

chronionej. Jako uzupełnienie istniejącej zabudowy murowanej zaleca się nadać nowoprojektowanym budynkom współczesny wygląd architektoniczny nawiązujący swoją bryłą i detalem do zabytkowego otoczenia. Wysokość tych obiektów nie może przekraczać dwóch kondygnacji (nie licząc poddasza). W przypadku pierzei zabudowy drewnianej (w szczególności dotyczy to ul. Kamedulskiej) w pierwszej kolejności należy plomby uzupełnić budynkami drewnianymi przenoszonymi z innych terenów miasta lub nowymi budynkami drewnianymi dostosowanymi wzorcami architektonicznymi do otaczającej zabudowy.

- z otoczenia budynków zabytkowych powinno się usunąć szpecącą i bezwartościową z punktu widzenia użytkowego i technicznego zabudowę gospodarczą w celu wprowadzenia ładu przestrzennego, a także usunąć i nie dopuszczać do nowych lokalizacji funkcji uciążliwych jak uciążliwe rzemiosło, przemysł, bazy transportowe czy urządzenia i obiekty produkcji zwierzęcej i rolnej.
- założenia konserwatorskie stwierdzają, że dla wszystkich obiektów zabytkowych pożądane jest opracowanie architektoniczno - budowlanej inwentaryzacji konserwatorskiej oraz przeprowadzenie odpowiednich badań konserwatorskich w celu ujawnienia wartościowych elementów wystroju układu wnętrz, wyposażenia, detalu, kolorystyki elewacji itp., które stanowić powinny podstawę rewaloryzacji.
- z konserwatorskiego punktu widzenia kolejność prac remontowych i rewaloryzacyjnych powinna uwzględniać w pierwszym rzędzie budynki najbardziej zagrożone złym stanem technicznym, bowiem taki właśnie stan wielu obiektów stanowi główne zagrożenie dla dalszego istnienia struktury chronionej.
- na ulicy Kamendulskiej zaleca się przywrócenie budynkom drewnianym ganków na słupach drewnianych.
- oświetlenie ulic z zabudową zabytkową winno się komponować z nią poprzez zastosowanie stylizowanych lamp opartych na wzorach z przełomu XIX i XX wieku, a mała architektura znajdująca się w otoczeniu zabytkowej substancji powinna być dostosowana swoim stylem do historycznej zabudowy.
- zaleca się przywrócenie budynkom zabytkowym formy wystroju architektonicznego, zgodnie ze stanem pierwotnym lub z braku dostatecznego udokumentowania zgodnie z przesłankami historycznymi.
- ~~- uważamy, że granica strefy bezwzględnej ochrony konserwatorskiej powinna być zmodyfikowana i przebiegać wzdłuż pierzei od frontu zabudowy i po linii zabudowy obiektów od zaplecza za wyjątkiem fragmentów wewnątrz zaplecza uznanych przez służby konserwatorskie za cenne z punktu widzenia wartości kulturowych. Uniknie się w ten sposób sytuacji gdzie część działki, na której usytuowany jest zabytkowy obiekt znajduje się w strefie bezwzględnej ochrony konserwatorskiej, a druga część już do niej nie należy. W wyniku obecnego podziału często obiekty szpecące jak przybudówki i zabudowa gospodarcza podlegają ochronie konserwatorskiej.~~

~~Strefa „B” ochrony konserwatorskiej obejmuje tereny podlegające rygorom konserwatorskim w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej zabudowy o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy. Tereny te sąsiadują bezpośrednio z obszarami strefy „A”. Obecnie zagospodarowanie tej strefy jest zróżnicowane od współczesnej zabudowy mieszkaniowej i usługowej poprzez starą mało wartościową zabudowę gospodarczą~~

(budynki składowe, gospodarcze, magazyny i produkcyjne).

Do najważniejszych postulatów konserwatorskich tej strefy zalicza się:

- zachowanie priorytetu funkcji usługowo-mieszkalnej poprzez likwidację bezwartościowej zabudowy gospodarczej oraz zakładów produkcji rolno-zwierzęcej i ogrodniczo-szklarniowej, w miejsce których powinny być sytuowane obiekty usługowe i mieszkaniowe.
- nawiązywanie charakteru nowej zabudowy do otaczających obiektów poprzez odpowiednią liczbę kondygnacji, dwuspadowe dachy, detale tworzące klimat historycznej zabudowy śródmieścia.
- wysokość nowej zabudowy nie powinna swą wysokością przekraczać budynków istniejących na terenach przylegających bezpośrednio do strefy „A” *ochrony konserwatorskiej*.
- ze względu na niewielką ilość zieleni śródmiejskiej zalecenia konserwatorskie postulują sytuowanie na części tych terenów zieleni towarzyszącej będącej jednocześnie tłem krajobrazowym dla zabytkowej zabudowy.

Cmentarze podlegające ochronie konserwatorskiej wymagają uporządkowania poprzez odchwaszczenie, przycięcie wartościowych krzewów, uporządkowanie i naprawę zabytkowych nagrobków. Zdewastowana kapliczka znajdująca się na cmentarzu prawosławnym powinna zostać odrestaurowana i przywrócona swej pierwotnej funkcji. Należy też zapobiec dalszemu rozkradaniu zabytkowych nagrobków z XIX i początku XX wieku na cmentarzu prawosławnym, gdyż w przeciwnym wypadku nastąpi jego zupełna dewastacja.

Grodziska i cmentarzyska Jaćwingów znajdujące się na terenie administracyjnym miasta bądź też na terenach przylegających bezpośrednio do Suwałk powinno się wyeksponować zapewniając do nich dogodny dojazd, uporządkowując teren przyległy oraz wprowadzając więcej tablic informacyjnych. Miejsca te powinny zostać wykorzystane na cele turystyki kulturo-poznawczej.

Postuluje się przedłużenie strefy ochrony krajobrazu obejmującej część doliny Czarnej Hańczy oraz teren zalewu wodnego na cały obszar doliny rzeki znajdujący się w granicach administracyjnych miasta. Obecny obszar jest szczególnie wartościowym zespołem środowiska naturalnego bezpośrednio związanym z zespołem zabytkowym Starego Miasta. Przedłużenie go pozwoli na powiązanie ciągami rekreacyjnymi wzdłuż rzeki dalszych obszarów miasta z zabytkową zabudową śródmieścia. Ponadto obszar po byłej żwirowni położony w północno-wschodniej części miasta przeznaczony pod zalew wodny w powiązaniu z istniejącym zalewem "Arkadia" poprzez ciągi pieszo-rowerowe stworzy pas dogodny dla rekreacji i turystyki w obrębie miasta. W strefie tej wykluczona powinna być jakakolwiek zabudowa za wyjątkiem obiektów bezpośrednio związanych z urządzeniami rekreacji i małego sportu. Sposób urządzenia zieleni umożliwiać powinien wgląd na zabytkową zabudowę poprzez stworzenie odpowiednich otwarć. Wszystkie wyniosłości, których nie jest zbyt dużo w obrębie miasta, wykorzystać należy na promenady punkty widokowe eksponujące walory miasta.

Jako ciąg widokowy w kierunku Starego Miasta wykorzystać należy skarpe znajdującą się nad rzeką Czarna Hańcza w rejonie ulicy Polnej, stanowiącą jedyną naturalną wyniosłość w bezpośrednim zasięgu miasta. Z tego punktu, znajdującego się na wysokości około 14 m od poziomu ulicy Kościuszki i około 7 m w stosunku do terenu Starego Rynku, obejrzeć można część panoramy zespołu staromiejskiego. Sposób zagospodarowania tej skarpy powinien stworzyć optymalne warunki widokowe na miasto. Możliwe jest usytuowanie kameralnej kawiarenki w pobliżu punktu widokowego. W celu wyeksponowania tego miejsca uniknąć należy stawiania zasłaniających nowych, wyższych obiektów, które mogłyby przesłonić panoramę Starego Miasta.

W okolicach Starego Miasta nowa zabudowa (dotyczy to również nowych osiedli, pojedynczych budynków, pawilonów handlowych i usługowych) swym charakterem powinna harmonizować z historyczną zabudową.

Tożsamość miasta zaznacza się poprzez pewne charakterystyczne dla niego elementy. W przypadku Suwałk wiodącym przykładem tego jest oś miasta, w postaci ulicy Kościuszki, wiążąca zabytkową zabudowę mieszkaniową. Dążeniem miasta, a także służb ochrony zabytków powinno być utworzenie z osi miasta na ul. Kościuszki salonu kulturowego miasta przy równoległym dbaniu o zabytki i ich ekspozycję w innych partiach miasta. Na tożsamość wpływa również drewniana zabudowa, poprzez swój wschodni charakter wystroju. Sam układ obiektów sakralnych jest również interesujący. Ze względu na swoje położenie oraz historyczne zmiany jakie dokonywały się w zależności od wpływów zaborców, obok siebie funkcjonowały tu religie: rzymsko - katolicka, prawosławna, mojżeszowa i staroobrzędowa. Ważne jest aby rozbudowując miasto nie naruszyć tożsamości miasta, a kierunki polityki przestrzennej dotyczącej zasobów dziedzictwa kulturowego powinny być nastawione przede wszystkim na eksponowanie walorów historycznych, takich jak: dawniejsze pochodzenie i wydarzenia historyczne, okresy zaborów, powstania, różnorodność kultur, wspomniany wcześniej dom przy ulicy Kościuszki 31/A, stanowiący miejsce urodzenia M. Konopnickiej. Eksponowanie walorów zabytków polegać powinno opierać się na pracach rewaloryzacyjnych, uporządkowaniu otoczenia obiektów oraz na odpowiednim wyeksponowaniu tych obiektów między innymi poprzez podświetlenie ich oraz na czytelnej informacji o eksponowanych obiektach.

Kierunki polityki przestrzennej powinny też eksponować walory krajobrazowe. Stare Miasto leży praktycznie w zakolu rzeki Czarnej Hańczy w pobliżu jezior i kompleksów leśnych. Należy podkreślić walory kompozycji krajobrazu miasta wynikające z występowania dominant i osi widokowych. Jednakże należy zaznaczyć, że obecny stopień przekształcenia miasta jest już bardzo duży za wyjątkiem śródmieścia. Stąd wynika potrzeba tworzenia atrakcyjnego krajobrazu wiążącego różne fragmenty miasta i ich otoczenia.

W ramach tak zwanego zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych w mieście, głównie ze względu na środki dla konserwacji i rewitalizacji zabytków, zakłada się wiązanie ich z funkcjami publicznymi ogólnomiejskimi, jak też z funkcjami obsługi turystyki, co może zdecydowanie przyspieszyć ich renowację i spowodować włączenie obiektów zabytkowych w życie miasta. Działanie takie, głównie w obrębie historycznego śródmieścia, w ramach „Studium...” mogły być

jedynie zasygnalizowane i przedstawione ogólnikowo, ze względu na skalę studium. Konieczne są kontynuacje tych zamierzeń w opracowaniach **szczególowszych** *bardziej szczegółowych*, poprzedzających miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i prowadzone w stałej współpracy ze służbami ochrony zabytków.

Uznaje się, że dla opracowania planu lub planów miejscowych obejmujących przestrzeń kulturową śródmieścia Suwałk konieczne są wyprzedzające kompleksowe opracowania obejmujące zagadnienia waloryzacji, rewaloryzacji i rewitalizacji struktur zabytkowych, w wyniku których może nastąpić zwiększenie zasięgu przestrzennego stref konserwatorskich (wniosek Woj. Konserwatora Zabytków).